

**Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Мукачівська міська рада
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі

**Збірник тез доповідей за матеріалами
Всеукраїнської науково-практичної конференції**

**Мукачево
19-20 травня 2016 року**

УДК 001+37(063)
ББК 72+74
Н 34

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Мукачівського державного університету
(протокол № 12 від «26» квітня 2016 р.)*

Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, 19-20 травня 2016 р., Мукачево / Ред.кол. : Т.Д.Щербан (гол.ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2016. – 379 с.

ISBN 978-966-97506-8-6

У збірнику представлено тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наука та освіта: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі». Учасниками конференції обговорено проблеми педагогічної та психологічної освіти в умовах євроінтеграції, історичні, філософські та правові питання розвитку науки та освіти в третьому тисячолітті, сучасні тенденції в економіці та управлінні, особливості туристично-рекреаційної роботи в освітньому процесі ВНЗ, актуальні проблеми сучасних технологій виробництва та сфери обслуговування.

Видання розраховане на науковців, педагогів, викладачів, аспірантів та студентів, які займаються науково-дослідною роботою.

Редакційна колегія:

Щербан Т.Д. – д.психол.н., професор (голова), **Гоблик В.В.** – д.е.н., доцент, **Папп В.В.** – д.е.н., професор, **Кобаль В.І.** – к.пед.н., доцент, **Максютова О.В.** – начальник НВВНТ.

Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікації.

ISBN 978-966-97506-8-6

© Мукачівський державний університет, 2016

2. Ткалич М.О. Правова природа та особливості укладання контракту про спортивну діяльність / М. О. Ткалич // Актуальні проблеми держави і права. – 2009. – Вип.51. – С. 326–333.

3. Шевченко О. А. Особенности правового регулирования труда профессиональных спортсменов : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Шевченко Ольга Александровна. – М. : РГБ, 2005. – 162 с.

4. Проблемні питання правового регулювання професійного спорту [Електронний ресурс] / М. І. Попичев, О. А. Шаповалова, В. М. Маслов // Режим доступу : http://www.knutd.com.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/Maslov2015060527.pdf

5. Козіна М. Професійна діяльність спортсменів як об'єкт правового регулювання нормами трудового законодавства / М. Козіна // Публічне право. – 2012. – № 4. – С. 424–429.

УДК 94(477)

О. С. КУХАРЧУК
Мукачівський державний університет

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Стратегічні освітні орієнтири залежать від успадкування національних вітчизняних і світових основ педагогіки, психології, аксіології, історії філософії, філософії освіти, антропології, акмеології, культурології, етики, логіки, етнопедагогіки і т. ін., від інтеграції традиційних національних освітніх цінностей зі стандартами транснаціональної освіти [1, с.10].

Щоб визначитись у аксіологічному обґрунтуванні сучасної стратегії освіти, необхідно зосередитись на історичній відповідності цінностей у масштабах світових, вітчизняних, регіону.

Орієнтація на відтворення, передачу аксіологічних показників виступає структуротворчою основою європейської і вітчизняної освіти. «Вчитись, щоб навчатись» - неперервний аксіологічний орієнтир, неперервна традиція та інновація українського соціуму, а отже, освітян, педагогічної громади, інтелігенції.

Зберігалася і ієрархія освітніх цінностей, в якій педагогічна аксіологія визначає ціннісну свідомість, ціннісне відношення і ціннісну поведінку особистості.

Проблема освіти і виховання, починаючи з античності, органічно структурувалися у філософській і загальній соціокультурній системах і у такій формулі досвід поширювався на вітчизняних територіях.

Стародавній світ характеризувало ціннісне світосприйняття. Джерелом моральних цінностей середньовіччя був Бог, богословні добродієвності – Віра, Надія, Любов. Педагогічна думка Київської Русі відображала цінності народної педагогіки, що узгоджувалась із церковно-християнською метою формування особистості.

Корпоративне правило київських «майстрів грамоти» було і педагогічним, і морально-етичним, і громадянським: навчився сам – навчи іншого тому, що знаєш [5].

З середини 17 ст. до поч. 19 ст. Київ у галузі підготовки до педагогічної діяльності займав чільне місце серед регіонів України. Діячі братських шкіл і

Києво – Могилянської академії не лише закладали основи вивчення мов, філософії, літератури, а готували школи педагогічного спадкоємництва. Академія готувала викладачів слов'яно-греко-латинських шкіл, діячів духовного просвітництва, ректорів, викладачів духовних семінарій. В 17 – 18 ст. Києво-Могилянська академія була потужним загальноосвітнім, науково-культурним і духовно-просвітницьким центром України, Білорусії і Росії. У 18 ст. академія була за оцінкою М. Грушевського, «головним вогнищем освіти і українського культурного руху» [5, с.97].

На початку 19 ст. російська монархія у контексті змін системи державного управління лібералізує і освіту. Це змінює ситуацію зі станом підготовки вчителів.

«Статут навчальних закладів підвідомчих Університетам» (1804) започаткував організацію державної системи початкової, середньої і вищої освіти, визначив місце університетів у системі діяльності і управління народною освітою і підготовки вчителів, окреслив значення загальноосвітньої школи у підготовці кадрів промисловості і сільського господарства. Статутом передбачалось чотири відділення (факультети) університету: моральних і політичних наук, фізичних і математичних, лікарських медичних і словесних наук. Педагогічні Інститути, як установи при університетах, мали готувати фахівців цільового призначення (вчителів для викладання у гімназіях та повітових училищах) [5, с.99].

У педагогічних інститутах при університетах навчали новим дидактичним ідеям, орієнтували на розуміння педагогічних явищ, антропологічних ідей.

Тривалий час теоретико-педагогічні питання не були самостійно галуззю вивчення і дослідження. Вони розглядалися у контексті філософії. Як і в Арістотеля еталоном істинних цінностей вважались «доброчесність, доброчесна людина». У процесі підготовки вчителя використовувалися праці авторів про «користь моральної освіти», про мораль, «яка досягається освітою розуму і серця» [2].

Випускники інститутів знали праці Симеона Полоцького (1629 – 1680), який вважав, що вчитель повинен навчати дітей читати книгу, яка і є «оточуючим світом». Ідея про те, що наставницею «в нравах» є філософія, про потребу самопізнання активізувалась через аудиторії університетів і слугувала педагогічній справі. Європейські цінності про збереження здоров'я та етику навчали через залучення праці Е. Роттердамського, перекладеної Є. Славинецький.

Основи знань про педагогічну діяльність, психологію, професійну культуру, професійний інтерес, спрямування особистості, аксіологічну сутність освіти формувалися у системі викладання філософії або факультативних курсів.

Педагогічні теорії класиків світової і вітчизняної педагогіки стверджували свою аксіологічність. Цінність освіти вбачалася в удосконаленні життя і самої особистості.

У середині 19 ст., як і система європейського Просвітництва, у контексті філософії викладалася студентам практична психологія і педагогіка,

спрямована на ідею вільного розвитку особистості, що не зовсім уніфікувалася із державницькою ідеєю виховувати слуг для держави.

Новаторським типом вищого навчального закладу і змістовим праобразом педагогічної підготовки стали Вищі жіночі курси, що відкрилися у Києві, Одесі, Харкові, Полтаві, загальноосвітні вечірні курси.

Починаючи з 60-х років картина педагогічної освіти змінюється. Її пріоритети в системі народної освіти зростають. Змістовній реалізації її сприяє нова педагогічна школа, ідейно і професійно очолювана К. Ушинським, українськими земствами, педагогічними ідеологами, якими були М.Корф, Х.Алчевська, С.Сірополко, Б.Грінченко, Н.Левицький та ін. Учителів для початкової школи готували 7 типів педагогічних шкіл. Педагогічні курси стали найпоширенішим типом педагогічного закладу підготовки вчителів для середньої школи. Теоретичні заняття включали вивчення спеціальних дисциплін, педагогіки, дидактики, училищезнавства, гігієни. Вивчалися загальноосвітні дисципліни. Зміст педагогічної підготовки структурувався навколо навчальної дисципліни «Головні положення про виховання і методика початкового викладання». Курси сприяли не лише професійному, а й світоглядному становленню. Слухачі поцінювали курси за сприяння формування «Товариського професійного єднання»; навчали «з любов'ю ставитись до діяльності вчителя...», сприяли обміну педагогічним досвідом. Учителів для гімназій в Україні готували університети та історико-філологічні інститути [1].

В основі світової та вітчизняної педагогіки 19 ст. була цілком обґрунтована філософія освіти. Практичні освітні завдання тогочасним небагаточисельним прогресивним педагогічним колом реалізувались завдяки ознайомленню та використанню існуючих наукових результатів зарубіжних і вітчизняних класиків науки – І.Песталоцці, Ф.Гербарта, Ф.Фребеля, А.Дістервега, К.Ушинського, М.Пирогова. Педагогічна аксіологія оперує такими стрижневими поняттями, як душевне добро, на яке має опиратися ідея формування особистості, моральність, виховуючи навчання, авторитет, любов. Вища мета виховання педагогами-класиками визначалася в контексті ідей Платона – служили істині, красі і добру. Прогресивність педагогіки вбачалась у її орієнтації на ідеї загальнолюдського виховання, природовідповідальності, культуровідповідальності. Вона віддзеркалювалась через діяльність професорів університетів, які готували вчителів для тодішніх гімназій, викладачів ліцея, педагогічних класів при гімназії, єпархіальних жіночих училищах та інших закладів [2].

Педагогічна думка спиралася на новітні досягнення у педагогіці і психології, фізіології, мала філософське осмислення, якому сприяли О.Новицький, С. Гогоцький, П.Юркевич, В.Зіньківський.

Вітчизняні педагого 19 століття вважали, що Юркевич і Ушинський доповнюють один одного, що педагогіку не можна було б зрозуміти по-справжньому, оцінити без усебічного вивчення творів Ушинського та Юркевича [7].

Вітчизняна прогресивна педагогічна думка і діяльність відрізнялись від авторитарного стилю тодішнього управління освітою. Професори, викладачі, студенти університетів, відстоюючи цінність освіти, стали організаторами педагогічного процесу у закладах освіти, ініціаторами створення неформальних освітніх закладів (народних аудиторій, недільних шкіл, педагогічних лекторіїв, педагогічних музеїв тощо).

Ціннісні педагогічні громадські орієнтири впроваджувались у процесі підготовки вчителів історії, географії, літератури, навчання у недільних школах, читання у народних аудиторіях міст Києва, Харкова, Новоросійська, Чернігова, Полтави, Катеринослава та інших.

Історія змісту освіти передбачає відповідальність педагогічної аксіології поколінь. Київська академія надавала професійної спрямованості педагогічній практиці і думці Києва, Харкова, Чернігова, Полтави, Переяслава. Заснування ж Київського університету знаменувало появу в Києві офіційно визнаної вищої педагогічної освіти.

Кінець 19 – початку 20 ст. позначався спробами філософського обґрунтування виховання та освіти. Це зберегло інтерес до методології педагогіки, педагогічної антропології і пізніше, в 20 роки 20 ст.

У 20-30-ті рр. ціннісні орієнтири педагогічної професії простежуються у працях і діяльності С.Ананьїна, Я.Черпіги, В.Дурдуківського, О.Залужного, Г.Ващенко, А.Макаренка та ін. Але предметне адекватне вивчення їхніх ідей, позбавлення нашарування ідеологічних оцінок, упровадження в систему педагогічної підготовки стало можливим у 60—70-ті рр. Наприкінці 20 ст. пріоритетними у педагогічній професії виступають цінності самореалізації (творчість, самоствердження), гуманізації (співробітництво) .

Сьогодні підготовка майбутнього вчителя зорієнтована на тенденції побудови державності, демократизацію суспільства, загальнонаціональну освітню політику, в якій визначальну роль відіграє інтеграція України у світовий освітній процес. Відмінністю рис вітчизняної освіти є показники, що орієнтують на аксіологічність освітнього простору через урахування ідей європейської, світової освіти, особисті цінності, цінності професійної педагогічної діяльності, відношення до знань, оточуючої дійсності соціалізацію особистості у процесі неперервної освіти.

Серед цінностей педагогічної професії зберігаються традиційні, нормативні, інноваційні. Саме такий підхід відображає поступальність розвитку педагогічної підготовки вчителів.

Проблема історії вищої педагогічної підготовки в Україні знаходиться у сфері наукових напрямів історії, історії філософії, історії педагогіки у площині відстежування відповідності аксіологічних тенденцій педагогічної підготовки. В університетах України 19 ст. уже створювалися традиції, ідеї, що забезпечували неперервність різних напрямів науки. Після реорганізації університетів у 20-х роках 20 ст. педагогічна наука стала спадкоємницею започаткованих пріоритетів. Це і забезпечувало історичну неперервність педагогічної підготовки [6].

Література

1. Андрущенко В.П. Академічна чесність: ідеал і реальність / В.П.Андрущенко // Освіта. – 2005. - № 21-22. - С. 10-11.
2. Андрущенко В.П. Вступ до філософії. Великі філософи / В.П.Андрущенко. - К., 2004.
3. Аскоченський В. История Киевской Духовной академии по преобразованию ея въ 1819 г. / В.Аскоченский. – СПб., 1863.
4. Биографический словарь профессоров и преподавателей императорского Университета Св. Владимира (1834-1884) / Под ред. Орд. Проф. В.С. Иконникова. - К., 1884.
5. Вовк Л.П. та ін. Персоніфікований систематизатор – Хрестоматія досліджень генези історико-педагогічних знань в Україні (II пол. XIX – поч. XX ст.). – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2002. – 99 с.
6. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори. В 2 т. – К. : Радянська школа, 1983.
7. Юркевич П.Д. Сердце и его значение в духовной жизни человека по учению слова Божия / П.Д.Юркевич // Труды Киевской Духовной Академии. - 1860. - № 1.

УДК.39:001.891(477.87)

О.О. МАЛЕЦЬ

Мукачівський державний університет

Н.Б. МАЛЕЦЬ

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ЕТНОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ МУКАЧІВЩИНИ В ПРАЦЯХ ТИВОДАРА ЛЕГОЦЬКОГО

Згідно концепції Тиводара Легоцького культура Закарпаття Русі до XV століття складала органічну частину всієї давньоруської культури, але писемних пам'яток оригінальної культури збереглося дуже мало [1, 4].

Одним з проявів розвитку культури краю була народна освіта. Виникали церковні та народні початкові школи, що були на утриманні общин. Учителями в цих школах були ті ж самі дяки, або ж «півцовчителі». Вони вчили писати, читати й рахувати. Усі видатки за навчання лягали на трудящих, оскільки держава на освіту не давала ніяких коштів. У наслідок цього сільські общини часто відмовлялися утримувати школу на власні кошти, а цим, в свою чергу, скористалася церква, яка і взяла освіту до своїх рук, запроваджуючи всюди виключно релігійні школи і тільки релігійні форми навчання. Окремі діти, особливо дівчата, вчилися тільки дома. Вони навчалися співати, вишивати, танцювати [2].

25 вересня 1859 року комісія вищих сановників міста Мукачева запропонувала римо-католицькому священикові 600 форинтів грошима, а решту коштів натурою, а саме дровами - паливом, зерном, м'ясом, маслом, молоком, яйцями, сиром та іншим необхідним, щоб монашки взяли на себе відповідальність за навчання дівчат міста. У 1868 році було відкрито школу. Першим управителем школи була монашка Орос Теодора, яка також була і вчителькою. Крім неї в школі вчили ще три вчительки-монашки. Це була перша дівоча школа міста Мукачева. Перший контингент учнів даної школи складала 123 дівчата різного шкільного віку. Кількість учнів кожного року зростала і у 1872 році становила 158 учнів. З них 87 – римо-католиків, 6 – греко-католиків,